

Ewald Jammers

Az ének mint Isten igéjének kiejtése

A zsoltár a hívők számára több, mint szép, jámbor énekelt költészet. A zsoltár Isten igéje, isteni kinyilatkoztatás. Különösen az volt annak a kornak a keresztényei számára, amelyben a liturgikus-kultikus ének kialakult, hiszen ők a zsoltárokat krisztologikusan, Krisztusra való rámutatásnak értették.

Ewald Jammers a XX. századi német zene-tudomány egyik kiemelkedő alakja. Kutatási területei: a gregorián zene és a német nép-ének, de foglalkozott a barokk zenével, középkori műfaj történettel és más zenetörténeti témákkal is.

A keresztény liturgikus ének lényege: Isten igéjének egyszólamú, hangszerkíséret nélküli megzenésítése. De mondhatjuk-e, hogy valóban Isten igéje „megzenésítve”, abban az értelemben, ahogyan például valaki egy Goethe-verset megzenésít? Tényleg ilyen „ének” lenne a liturgikus ének? Szinte szentségtörésnek hangzik, s egy csökkent hit jele, ha Isten igéjét, az isteni kinyilatkoztatást, a Szentet, mely az emberre bízott, az emberi művészet nyersanyagának tekintjük, amolyan zenemű-szöveggönyvnek, s ezzel egy sorba állítjuk az emberi teljesítményt a hozzánk leereszkedő, soha meg nem érdemelhető kegyelemmel.

Isten igéjének „megzenésítése”: ez az egyházzene igazi problémája. Ha ezt a problémát helyesen értjük, akkor értjük meg helyesen az egyházzene lényegét is. „Ige és hang” — de nem is szabad erre úgy rákérdezni, hogy milyen esztétikai törvényszerűségek szerint zenésítse meg Isten igéjét a komponista, hanem inkább úgy, hogy egyáltalán nyúlhat-e ehhez az igéhez valaki úgy mint komponista? A felelet csak így hangozhat: az igazi liturgikus zenét nem képzelhetjük el tudatos „megzenésítésként”, az ilyen már nem lehetne igazán „opus Dei”. Hibás egy olyan kompozíciós-esztétikai szabály, amely már kiindulópontjánál nem számol azzal a különleges, nem-esztétikai viszonyal, mellyel az éneklő ember Isten igéjéhez kapcsolódik. Ez magától értődnék hangzik, mégis van benne valami ellentmondás, mert olyan „zenét” tételez föl, mely teljességgel különbözik attól, amit a mai ember zenének hív. Olyan zenére van szüksége Isten igéjének, ami nem is igazán zene.

Az ember tehát nem „megzenésíti” Isten igéjét, inkább *kimondja* azt. De az istentiszteleten az ember *nem a mindennapok*, nem a piac nyelvén beszél, hanem egy *ünnepélyes* énekhangon. Mégis: ez a kimondás nem önálló zenei művészet, nem tesz és nem is tehet hozzá semmit Isten igéjéhez. Csupán az előadásnak különleges, a beszédhangtól eltérő fajtája ez, egy olyan előadásmód, amely által Isten igéje kiemelkedik az emberi mindennapok körzetéből. A zengő énekhang, az „izgatott” zengő hang, sőt akár a nem-mindennapi, furcsának tűnő énekmód is olyan előadást képvisel, amely által az emberi beszéd felemelkedik, átalakul, hogy a kultikus szolgálatban az emberi beszéd mintegy szája legyen az önmagát kinyilatkoztató Istenségnek, a meghirdetett kinyilatkoztatásnak, az emberré lett Igének, a közösségi imádságban pedig az Egyház szóvivőjévé válják.

Érthető, hogy minden emberi esetlegességet, minden csak-emberit kerülni kell ilyenkor. De az is nyilvánvaló, hogy valami végső, de teljes értékű és időhöz kötött jelleg az emberi beszéd alkatából mégis megmarad, hiszen Isten igéje emberré lett, emberi szóvá.

Az énekhanggal való hirdetés is bizonyos szabályok uralma alá esik. Legalábbis annyiban, hogy a hangnak emelkednie, a zárlatoknál pedig esnie kell, hogy tehát a szöveg értelmi tagolódására ügyelni kell. Isten igéjéből varázsszöveg lenne, ha az értő ember arra már nem mint Szóra ügyelne. Persze, az értelmi tagolódás visszaadásának foka, az érthetőség és nyomatékosság módja függ attól, milyen ünnepélyes az alkalom, milyen részletességgel és milyen mértékben akarja követni az ember a tagolást. Mindez végső soron a liturgikus adottságokkal, a liturgikus funkcióval függ össze. Ezért kíván más „tónust” az evangélium, mint a szentlecke, mást a zsoltár, mint az olvasmány.

A gregorián ének és a többi, ősi kultikus zene nem akar ugyan önálló művészet lenne, ugyanakkor a zene —mellesleg— kétségtelenül szép, s mint a liturgikus művészet csúcspontja: teljesen egyenértékű a zene más, „klasszikus” csúcspontjaival.

Ford. Dobszay László

الساعة الثانية عشر من يوم الجمعة	
<p>Ψαλμος μΔ : θ nem ια</p> <p>Πεκ̅̅ρονος Φ̅̅νονη̅̅ ψ̅̅α̅̅εν̅̅ε̅̅ς :</p> <p>ο̅̅το̅̅ς π̅̅ι̅̅ψ̅̅ω̅̅τ̅̅ ι̅̅π̅̅σ̅̅ω̅̅ν̅̅τ̅̅ε̅̅ν πε̅̅</p> <p>π̅̅ψ̅̅ω̅̅τ̅̅ η̅̅τ̅̅ε̅̅ τε̅̅κ̅̅με̅̅το̅̅υ̅̅ρο̅̅.</p> <p>(λε̅̅ζ̅̅ι̅̅ς)</p> <p>Ο̅̅τ̅̅ς̅̅μ̅̅ι̅̅τ̅̅ρ̅̅η̅̅ να̅̅ ν̅̅ε̅̅μ̅̅ ο̅̅τ̅̅ς̅̅τ̅̅α̅̅κ̅̅τ̅̅η̅̅</p> <p>ν̅̅ε̅̅μ̅̅ ο̅̅κ̅̅α̅̅ς̅̅ι̅̅α̅̅ ε̅̅β̅̅ο̅̅λ̅̅δ̅̅ε̅̅ν̅̅ νε̅̅κ̅̅ε̅̅β̅̅ω̅̅ς</p> <p>:α̅̅λ̅̅.</p> <p>Ε̅̅να̅̅ψ̅̅α̅̅λ̅̅ι̅̅ο̅̅ν̅̅ κα̅̅τ̅̅α̅̅ Πα̅̅τ̅̅ε̅̅ο̅̅ν̅̅</p> <p>Κ̅̅ε̅̅φ̅̅. κ̅̅ζ̅̅ : η̅̅ζ̅̅ - ζ̅̅α̅̅</p>	<p>المزمور ٤٤ : ٩ ، ١١ (+)</p> <p>بيك إترونس إفتوتى</p> <p>شأ إينيه : أوره بى إشفوت إم</p> <p>إيسوتين بى إب إشفوت إنتى تيك</p> <p>ميت أورو .</p> <p>أو إزميرنا نيم أو إستاكتى نيم</p> <p>أو كاسيا إيقول خين نيك إهفوس :</p> <p>الليلويا .</p> <p>الإنجيل من متى</p> <p>ص ٢٧ : ٥٧ - ٦١</p>

„Psalmos” (graduále, 44/45. zsoltár, 7.9) a kopt ortodox nagy-pénteki 12. kánoni hórából (kopt-arab kétnyelvű szövegkiadás).